บทที่ 5

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องขวัญในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับขวัญในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใน 6 ด้าน ได้แก่
   1.1 ด้านความมั่งคงปลอดภัยและความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน
   1.2 ด้านผลประโยชน์ตอบแทน
   1.3 ด้านลักษณะและสภาพในการปฏิบัติงาน
   1.4 ด้านการยอมรับนับถือผู้บังคับบัญชา
   1.5 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในหน่วยงาน
   1.6 ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

2. เพื่อเปรียบเทียบขวัญในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามตัวแปรดังนี้ คือ ความสามารถทางภาษา ศาสนาที่นับถือ ภูมิลำเนาเดิม ระดับการศึกษา ขนาดของสถานีตำรวจ ประสบการณ์ในการทำงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และรายได้ต่อเดือน

3. เพื่อทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการ/แนวทางในการเสริมสร้างและบำรุงขวัญให้แก่ข้าราชการตำรวจ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สมมติฐานการวิจัย

1. ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

2. ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่นับถือศาสนาต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

3. ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

4. ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีภูมิลำเนาเดิมต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

5. ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีความสามารถทางภาษาต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

6. ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ปฏิบัติงานในสถานีตำรวจที่มีขนาดต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

7. ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีประสบการณ์ในการทำงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

8. ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้าราชการตำรวจที่ปฏิบัติงานในจังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส จำนวน 369 คน โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน

เครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่ง ศาสนาที่นับถือ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนาเดิม ความสามารถทางภาษาขนาดของสถานีตำรวจ ประสบการณ์ในการทำงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และรายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับขวัญในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวม 49 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .22-.87 และมีค่าความเชื่อมั่น .97

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ซึ่งตามปัญหาและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับขวัญของข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ขอหนังสือแนะนำตัวจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ถึงผู้กำกับการ รองผู้กำกับการและสารวัตรหัวหน้าสถานีตำรวจภูธรในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลตามสถานีตำรวจภูธรในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยตนเอง ซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับคืนในสภาพสมบูรณ์ จำนวน 369 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการทำสถิติโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS/PC^{+} เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการคำนวณหาค่าร้อยละ

2. วิเคราะห์ระดับขวัญในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการคำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบขวัญในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการคำนวณหาค่าการทดสอบที (t-test) และทดสอบเอฟ (f-test)

4. สรุปและวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับขวัญในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด สรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ครั้งนี้

1. ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีขวัญในการปฏิบัติงานทั้งโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 6 ด้าน

2. ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีตำแหน่งต่างกันมีขวัญในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่นับถือศาสนาต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

4. ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

5. ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีภูมิลำเนาเดิมต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันทั้งในภาพรวมและในด้านความมั่งคงปลอดภัยและโอกาสก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ด้านผลประโยชน์ตอบแทน ด้านลักษณะและสภาพในการปฏิบัติงาน ด้านการยอมรับนับถือผู้บังคับบัญชา และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในหน่วยงาน ส่วนในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนข้าราชการตำรวจที่มีภูมิลำเนาเดิมในเขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่าข้าราชการตำรวจที่มีภูมิลำเนาเดิมนอกเขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

6. ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีความสามารถทางภาษาต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ทั้งในภาพรวมและในด้านความมั่งคงปลอดภัยและโอกาสก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ด้านผลประโยชน์ตอบแทน ด้านลักษณะและสภาพในการปฏิบัติงานด้านการอมรับนับถือผู้บังคับบัญชา และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในหน่วยงาน ส่วนในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนข้าราชการตำรวจกลุ่มที่สามารถใช้ภาษามาลายูท้องถิ่นในการสื่อสารได้ดี จะมีขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มอื่น

7. ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ปฏิบัติงานในสถานีตำรวจที่มีขนาดแตกต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ทั้งในภาพรวมและด้านความมั่งคงปลอดภัยและโอกาสก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ด้านผลประโยชน์ตอบแทน ด้านลักษณะและสภาพในการปฏิบัติงาน ด้านการยอมรับนับถือผู้บังคับบัญชา และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในหน่วยงาน ส่วนในด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ข้าราชการตำรวจที่ปฏิบัติงานในสถานีตำรวจภูธรตำบล จะมีขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่าข้าราชการตำรวจที่ปฏิบัติงานในสถานีตำรวจภูธรอำเภอ/กิ่งอำเภอ

8. ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แตกต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ทั้งในภาพรวมและด้านความมั่นคงปลอดภัยและโอกาสก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ด้านลักษณะและสภาพในการปฏิบัติงาน และด้านความสัมพันธ์กับชุมชนส่วนในด้านผลประโยชน์ตอบแทน ข้าราชการตำรวจที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 15 ขึ้นไป จะมีขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มอื่น สำหรับในด้านการยอมรับนับถือผู้บังคับบัญชา ข้าราชการตำรวจที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 5ปี มีขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มอื่น และในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในหน่วยงาน ข้าราชการตำรวจที่มีประสบการณ์ต่ำกว่า 5 ปี มีขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มอื่น

9. ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่าง มีขวัญในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันทั้งในภาพรวม และด้านความมั่งคงปลอดภัยและโอกาสก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ด้านลักษณะและสภาพในการปฏิบัติงาน ด้านการยอมรับนับถือผู้บังคับบัญชา และด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ส่วนด้านผลประโยชน์ตอบแทน ข้าราชการตำรวจที่มีรายได้ 9,640 บาทขึ้นไป มีขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มอื่น และในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในหน่วยงาน ข้าราชการตำรวจที่มีรายได้ต่ำกว่า 6,628 บาท มีขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มอื่น

10. ปัญหาสำคัญที่เกี่ยวกับขวัญในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 3 อันดับแรก ได้แก่ ปัญหาเบี้ยเลี้ยงน้อย ปัญหาภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร และปัญหาการขาดอุปกรณ์เครื่องมือใช้ที่จำเป็น

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยเกี่ยวกับขวัญในการปฏิบัติงานข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. พบว่าขวัญในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีด้านผลประโยชน์ตอบแทนอยู่ในระดับต่ำที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภวุฒิ สังข์อ่อง (2524 :1) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ขวัญของข้าราชการตำรวจกองบัญชาการศึกษา พบว่า สภาพขวัญของตำรวจโดยทั่วไป อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้น่าจะเนื่องมาจากการที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีเหตุการณ์ไม่สงบที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น จึงส่งผลกระทบต่อขวัญในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจเป็นอย่างมาก อีกทั้งเงินเดือนและเบี้ยเลี้ยงของข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย ดังนั้นขวัญในด้านผลประโยชน์ตอบแทนจึงอยู่ในระดับต่ำที่สุด

2. พบว่าข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีตำแหน่งต่างกันมีขวัญในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สภาพพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน รวมทั้งมีเหตุการณ์ไม่สงบเกิดขึ้นเสมอ ดังนั้น เมื่อมีเหตุการณ์ร้ายแรงเกิดขึ้นไม่ว่าจะเกิดกับข้าราชการตำรวจตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง จึงมีผลกระทบต่อขวัญในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจอื่น ๆ ด้วย จึงทำให้ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งโรจน์ แสงคร้าม (2532 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของรองสารวัตรสืบสวนสอบสวน ในสังกัดกองบัญชาตำรวจนครบาล พบว่า ชั้นยศมิใช่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานแต่อย่างใด

3. พบว่าข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่นับถือศาสนาต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าศูนย์อำนวยการบริหาร

จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้จัดให้มีการอบรมภาษามาลายู และวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้แก่ข้าราชการในพื้นที่ ข้าราชการที่บรรจุใหม่ หรือข้าราชการที่ย้ายมาจากนอกพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ปรับตัวเข้ากับสภาพของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ และข้าราชการตำรวจที่นับถือศาสนาพุทธ ก็พยายามที่จะศึกษาภาษามาลายูและวัฒนธรรมของถิ่น จนสามารถปฏิบัติงานเข้ากับชุมชนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่นับถือศาสนาต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานโดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ แวนูเซ็ง มะรอซี (2531 : 95) ที่ได้ศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในเขตการศึกษา 2 พบว่า ครูที่นับถือศาสนาอิสลาม กับครูที่นับถือศาสนาพุทธ มีขวัญในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

4. พบว่าข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ข้าราชการตำรวจได้รับการปลูกฝัง ให้ทุกคนยึดถือภารกิจที่สำคัญ 4 ประการ ในการปฏิบัติงาน ซึ่งธีรบุล จัตตารีส์ (2514 : 135 - 137) ได้จำแนกไว้ดังนี้ คือ การรักษาความสงบเรียบร้อยทั้งภายในและภายนอกเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน การรักษากฎหมายที่เกี่ยวกับการกระทำผิดทางอาญา การบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน และการดูแลรักษาผลประโยชน์ของสาธารณะเป็นการปลูกฝังให้ข้าราชการตำรวจทุกคนพยายามปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด เพื่อสามารถเป็นที่พึ่งของของประชาชนได้ให้สมกับคำว่า " ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ " ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกริช พรหมชัยนันท์ (2532 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยทางสังคมเศรษฐกิจที่มีผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ที่ปฏิบัติงานในสถานีตำรวจสังกัดกองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดชลบุรี พบว่า วุฒิทางการศึกษาไม่มีผลต่อความพึงพอใจในการทำงาน

5. พบว่าข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันแต่ในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนข้าราชการตำรวจที่มีภูมิลำเนาเดิมในเขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่าข้าราชการตำรวจ ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่นอกเขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้จัดให้มีการอบรมภาษามาลายูและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้แก่ข้าราชการในพื้นที่ ข้าราชการที่บรรจุใหม่ หรือ ข้าราชการที่ย้ายมาจากนอกพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ปรับตัวเข้ากับสภาพของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ และอาจจะเนื่องจากพื้นที่สาม

จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีสภาพปัญหาที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด อีกทั้งยังมีศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ท้องถิ่น ที่แตกต่างกันอีกด้วย ดังนั้น ข้าราชการตำรวจที่มีภูมิลำเนานอกสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงต้องพยายามเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับชุมชนได้ ด้วยเหตุนี้ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมบัติ โยธาทิพย์ (2534 :บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ขวัญในการปฏิบัติงานของพัฒนากรในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า พัฒนากรในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

6. พบว่าข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีความสามารถทางภาษาต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนและผู้นำชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับการศึกษาสูงขึ้นกว่าแต่ก่อนทำให้ใช้ภาษาไทยสื่อกลางได้ดีขึ้น ดังนั้น ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีความสามารถทางภาษาต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน แต่ในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนข้าราชการตำรวจที่ใช้ภาษามาลายูท้องถิ่นในการสื่อสารได้ดีจะมีขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มอื่นอาจจะเป็นเพราะว่าสามารถที่จะใช้ภาษาสื่อกับชุมชนได้กว่ากลุ่มอื่น ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของอนุชาติ จูวัตร์ (2539 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ขวัญของครูโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ครูที่มีความสามารถทางภาษามาลายูท้องถิ่นต่างกันมีขวัญโดยภาพรวมแตกต่างกัน

7. พบว่าข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ปฏิบัติงานในสถานีตำรวจที่มีขนาดแตกต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สภาพปัญหาโดยทั่วไปในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คล้ายคลึงกัน คือ ปัญหาความแตกต่างในศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี ปัญหาด้านผลประโยชน์ตอบแทน และปัญหาการขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น เป็นต้น ส่วนในด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ข้าราชการตำรวจที่ปฏิบัติงานในสถานีตำรวจภูธรตำบลจะมีขวัญในการปฏิบัติงานสูงสุดกว่าข้าราชการตำรวจที่ปฏิบัติงานในสถานีตำรวจภูธรอำเภอ/กิ่งอำเภอ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่า สถานีตำรวจภูธรตำบลมีพื้นที่รับผิดชอบน้อยกว่าสถานีตำรวจภูธรอำเภอ/กิ่งอำเภอ ทำให้สัมผัสกับชุมชนใกล้ชิดกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งโรจน์ ศรีนวลละออง (2530 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ขวัญในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับงานวิจัยของอนุชาติ จูวัตร์

(2539 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ขวัญของครูโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีขวัญโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

8. พบว่าข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ประสบการณ์ในการทำงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แตกต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานในภาพรวมไม่แตกต่างกัน โดยข้าราชการตำรวจที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 15 ปีขึ้นไป จะมีขวัญในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนสูงกว่ากลุ่มอื่น ส่วนในด้านการยอมรับนับถือผู้บังคับบัญชา และ ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลากรในหน่วยงานข้าราชการตำรวจที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ต่ำกว่า 5 ปีมีขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มอื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากรมตำรวจเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รักษากฎหมายและบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน ซึ่งเป็นงานที่จะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการปฏิบัติงานของตำรวจทุกด้าน จึงส่งผลให้ขวัญในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของส่งศรี ชมพูวงศ์ (2527 : 38 -42) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ขวัญในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ครูประถมศึกษาที่มีอายุราชการแตกต่างกัน มีระดับขวัญไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับงานวิจัยของวีรเทน สุวรรณสว่าง (2528 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ขวัญในการปฏิบัติงานของหัวหน้าประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ ใน 14 จังหวัดภาคใต้ พบว่า หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ และกิ่งอำเภอ ที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีระดับขวัญในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ทำนองเดียวกับงานวิจัยของสมศักดิ์ สุขใจ (2531 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของนายตำรวจนักเรียนหลักสูตรสารวัตรป้องกันปราบปราม รุ่น 1 และ หลักสูตรสารวัตรสืบสวนสอบสวน รุ่น 3 พบว่า อายุราชการมิใช่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงาน

9. พบว่าข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน โดยด้านผลประโยชน์ตอบแทนข้าราชการที่มีรายได้ 9,640 บาท ขึ้นไป มีขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มอื่น และในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลากรในหน่วยงาน ข้าราชการที่มีรายได้ต่ำกว่า 6,628 บาท มีขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มอื่นทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นท้องถิ่นที่มีความเสี่ยงภัยสูงมาก เช่น เดียวกันทุกจังหวัดนั่นคือข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีโอกาสที่จะต้องเสี่ยงภัยสูงทุกระดับเท่าเทียบกับ จึงส่งผลให้ขวัญในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยส่วนนี้ไม่พบว่าผู้ใดทำการวิจัยมาก่อน จึงไม่สอดคล้องและขัดแย้งกับการวิจัยของผู้ใด

10. ปัญหาสำคัญที่เกี่ยวกับขวัญในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 3 อันดับแรก คือ ปัญหาเบี้ยเลี้ยงน้อย ปัญหาภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร และปัญหาการขาดอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น โดยมีจำนวนร้อยละ 17.62 13.23 และ 12.74 ตามลำดับ ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสมบัติ โยธาทิพย์ (2535 : 91) ที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ขวัญในการปฏิบัติงานของพัฒนากรในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ปัญหาที่สำคัญ 3 อันดับแรก คือ ปัญหาขาดเบี้ยเลี้ยง ค่าพาหนะ และสวัสดิการ ปัญหาการขาดแคลน เครื่องมือเครื่องใช้และสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน และปัญหาการปรับระดับหรือเลื่อนตำแหน่ง

ข้อเสนอแนะ

ผลที่ได้รับจากการวิจัยเรื่อง ขวัญในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย ทุกหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการตำรวจ ในการบริหารงานบุคคล เพื่อให้เกิดขวัญในการปฏิบัติงาน อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของข้าราชการตำรวจ ประจำสถานีตำรวจต่อไป โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะใน 2 ลักษณะ คือ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ และข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยภาครวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น กรมตำรวจจึงควรจะศึกษาหาวิธีการในการพัฒนาปรับปรุงและเสริมสร้างขวัญของข้าราชการตำรวจ ทั้ง 6 ด้าน ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงขวัญของข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้ง 6 ด้าน ดังต่อไปนี้

1.1.1 ด้านความมั่งคงปลอดภัยและความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน จากการวิจัย พบว่า ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีขวัญด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บังคับบัญชาจะต้องหาวิธีสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา ให้มีความรู้สึกอบอุ่นใจว่าจะต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาที่ถูกต้องและเป็นธรรม ในกรณีที่มีปัญหาในการปฏิบัติงาน จนสามารถลุล่วงปัญหานั้นด้วยดี นอกจากนี้การพิจารณาความดีความชอบ การแต่งตั้ง โยกย้าย ผู้บังคับบัญชาต้องมีความเป็นธรรม ควรพิจารณาจากความรู้ความสามารถ ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม โดยปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างเด่นชัด

1.1.2 ด้านผลประโยชน์ตอบแทน ผลจากการวิจัยพบว่าพบว่าข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีขวัญด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารระดับสูงของ

กรมตำรวจจะต้องมีการปรับปรุงให้มีการเพิ่มอัตราเงินเดือนและเบี้ยเลี้ยงของข้าราชตำรวจให้สูงขึ้น โดยสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและค่าครองชีพ รวมทั้งควรจัดหาสวัสดิการต่าง ๆ รองรับอย่างเพียงพอโดยเฉพาะที่อยู่อาศัย การหาอาชีพเสริมให้ตัวข้าราชการตำรวจและสมาชิกในครอบครัว และการจัดการด้านการศึกษาให้แก่บุตรหลานของข้าราชการตำรวจ

1.1.3 ลักษณะและสภาพในการปฏิบัติงาน ซึ่งพบว่าข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีขวัญด้านนี้อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ซึ่งผู้บังคับบัญชาควรจะต้องมีการพัฒนาขวัญในด้านนี้ให้ดีขึ้นตั้งแต่การปรับปรุงอาคารสถานที่ทำงานให้สะอาดปลอดโปร่งเพื่อสร้างบรรยากาศในการทำงาน มีการกระจายงานอย่างทั่วถึงและเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติ มีความคล่องตัวในการปฏิบัติ มีวัสดุอุปกรณ์ในการทำงานที่เพียบพร้อม รวมทั้งต้องมีการยืดหยุ่น และประสานงานภายในหน่วยงานและระหว่างหน่วยงานที่ดี

1.1.4 ด้านการยอมรับนับถือผู้บังคับบัญชา พบว่าข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีขวัญด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นตัวผู้บังคับบัญชาเองจะต้องมีการปรับปรุงพัฒนาตนเองทั้งทางด้านความรู้ความสามารถ บุคคลิกภาพ และการวางตัวให้เหมาะสมเพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความศรัทธา ให้เกียรติและเชื่อมั่นทั้งในด้านหน้าที่การงานและเรื่องส่วนตัว

1.1.5 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลากรในหน่วยงาน พบว่ามีขวัญในด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นในกรมตำรวจจะต้องมีการปรับปรุงโดยตัวผู้บังคับบัญชาเองจะต้องให้ความเป็นธรรมกับผู้ใต้บังคับบัญชาไม่เลือกที่รักมักที่ชัง สนับสนุนให้มีการทำงานหรือทำกิจกรรมร่วมกันเป็นหมู่คณะเพื่อให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียว มีการช่วยเหลือกัน รู้จักเสียสละ ทั้งในระดับเดียวกัน และระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา อันเป็นแรงจูงใจสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์

1.1.6 ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน จากการวิจัยพบว่าพบว่าข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีขวัญด้านนี้อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงและพัฒนาด้านนี้ให้มากกว่าเดิม โดยตัวผู้บังคับบัญชาเองจะต้องให้การอบรมต่อผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อให้เล็งเห็นถึงความสำคัญของชุมชน สร้างความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ร่วมกิจกรรมกับชุมชน ประสานประโยชน์และทำประโยชน์ให้กับชุมชน เพื่อความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนนั้น

1.2 จากผลการวิจัย พบว่าข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีขวัญในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนสูงกว่า ข้าราชการตำรวจที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่นอกเขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรจัดให้ข้าราชการตำรวจที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่นอกเขตสามจังหวัดชายแดน

ภาคใต้เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนมากขึ้น ทั้งให้เข้าประสานประโยชน์และทำประโยชน์ให้ชุมชน เพื่อจะได้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนนั้น เช่น การเข้าไปเป็นตำรวจชุมชนสัมพันธ์ตามหมู่บ้าน หรือชุมชนต่าง ๆ เป็นต้น

1.3 จากการวิจัย พบว่าข้าราชการตำรวจที่สามารถใช้ภาษามาลายูท้องถิ่นในการสื่อสารได้ดี ขวัญในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนสูงกว่ากลุ่มอื่น เรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่าผู้บังคับบัญชาควรจะมีการจัดอบรมให้ความรู้ทางด้านภาษามาลายูแก่ข้าราชการตำรวจที่ยังไม่สามารถพูดภาษามาลายูได้ หรือพูดได้เล็กน้อย ให้สามารถใช้ภาษามาลายูในการสื่อสารกับชุมชนได้เป็นอย่างดี เพื่อเป็นการสร้างขวัญในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนให้สูงขึ้น

1.4 จากการวิจัยพบว่า ข้าราชการตำรวจที่ปฏิบัติงานในสถานีตำรวจภูธรตำบลมีขวัญในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนสูงกว่าข้าราชการตำรวจที่ปฏิบัติงานในสถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอและสถานีตำรวจภูธรอำเภอ อาจจะเนื่องจากสถานีตำรวจภูธรตำบลมีพื้นที่รับผิดชอบค่อนข้างเล็ก จึงทำให้มีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างใกล้ชิดและทั่วถึง ในขณะเดียวกันสถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอและอำเภอ มีพื้นที่รับผิดชอบค่อนข้างกว้างขว้าง จึงทำให้มีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างไม่ใกล้ชิดและทั่วถึง ดังนั้นเพื่อความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างใกล้ชิด ผู้วิจัยมีความเห็นว่า แต่ละตำบลในอำเภอหรือกิ่งอำเภอนั้นควรมีการจัดกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นชุดย่อย ๆให้เป็นชุดปฏิบัติการประจำตำบลทุกตำบล โดยให้แต่ละชุดรับผิดชอบพื้นที่แต่ละตำบลไปเพื่อจะได้เข้าไปดูแลและสัมผัสชุมชนนั้นอย่างใกล้ชิด อันจะส่งผลต่อความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนนั้น ๆ

1.5 จากการวิจัยพบว่า ข้าราชการตำรวจที่มีประสบการณ์ในการทำงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 15 ปีขึ้นไป มีขวัญในด้านผลประโยชน์ตอบแทนสูง เพราะอาจจะมีเงินเดือนสูงประกอบกับอยู่ในพื้นที่นานจนมีช่องทางในการทำอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรจัดสวัสดิการอย่างเพียงพอและหาอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับข้าราชการตำรวจที่เพิ่มเข้ามาอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างขวัญในด้านผลประโยชน์ตอบแทนให้สูงขึ้น

และจากการวิจัยยังพบว่าข้าราชการตำรวจที่มีประสบการณ์ในการทำงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่ำกว่า 5 ปี จะมีขวัญในการปฏิบัติงานด้านการยอมรับนับถือผู้บังคับบัญชา และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลากรในหน่วยงานสูงกว่ากลุ่มอื่นนั้น น่าจะสืบเนื่องมาจากข้าราชการที่เข้ามาทำงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่ำกว่า 5 ปี ส่วนใหญ่จะเป็นข้าราชการตำรวจที่เพิ่งจบและบรรจุเข้ารับราชการไม่นาน ยังคงมีระเบียบวินัยสูงในด้านการยอมรับนับถือผู้บังคับบัญชาและด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลากรในหน่วยงาน ผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะให้

ข้าราชการตำรวจที่มีประสบการณ์ในการทำงานเกินกว่า 5 ปีขึ้นเข้ารับการฝึกอบรมด้านระเบียบวินัยเป็นระยะสม่ำเสมอ เพื่อจะได้มีระเบียบวินัยทั้ง 2 ด้านดังกล่าวข้างต้นมายิ่งขึ้น ในขณะเดียวกัน ตัวผู้บังคับบัญชาเองก็ควรจะปรับปรุงตัวเองทั้งทางด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน บุคคลิกภาพ และพฤติกรรมส่วนตัว เพื่อเป็นที่เคารพศรัทธาของผู้ใต้บังคับบัญชาด้วย อีกทั้งผู้บังคับบัญชาต้องหาวิธีให้บุคคลากรในหน่วยงานทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน อันจะส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลากรในหน่วยงานต่อไป

1.6 จากผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการตำรวจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยในด้านผลประโยชน์ตอบแทนอยู่ในระดับต่ำสุด และรองลงมาคือ ด้านการยอมรับนับถือผู้บังคับบัญชา ดังนั้น กรมตำรวจควรจะให้ความสำคัญในการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรม แก่ข้าราชการตำรวจทุกระดับ เพราะข้าราชการตำรวจเป็นข้าราชการที่จะต้องมีวิชาชีพและต้องรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย ให้ดูแลรักษาความปลอดภัยผู้มีจริยธรรม ก็จะทำให้สังคมมีความสุข เพราะผู้ท่มีจริยธรรมจะเป็นผู้ที่มีศีล (เจตนางดเว้นจากการประพฤติข้อควรเว้น 5 ประการ) สมาธิ (จิตใจที่สงบไม่หวั่นไหวด้วยความโลภ ความโกรธ หรือความกลัว) และปัญญา ในทำนองเดียวกันเมื่อผู้บังคับบัญชามีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรมแล้วผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาก็จะมีความเคารพนับถือผู้บังคับบัญชา อีกทั้งจะยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนต่อไปอีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยในโอกาสต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยแปรต้นด้านอื่น ๆเช่น อายุ สถานภาพทางครอบครัว เป็นโสดกับมีครอบครัวแล้ว ข้าราชการตำรวจที่ภรรยามีงานทำกับไม่มีงานทำ และเพศเป็นต้น

2.2 ควรศึกษาถึงระบบอุปถัมภ์ที่มีอยู่ในองค์กรตำรวจว่าส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจบ้างหรือไม่ ซึ่งอาจจะทำให้ทราบปัจจัยที่สำคัญที่เป็นตัวกำหนดขวัญในการปฏิบัติงานได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2.3 ควรจะได้มีการศึกษาวิจัยซ้ำจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการศึกษาในครั้งนี้อีกหลังจากมีการแต่งตั้งโยกย้ายประจำปีให้ปฏิบัติหน้าที่ในท้องที่ใหม่ เพื่อศึกษาระดับขวัญในการปฏิบัติงานว่าแตกต่างไปจากเดิมหรือไม่

2.4 ควรที่จะได้มีการศึกษาเปรียบเทียบกับหน่วยงานอื่นในสังกัดกรมตำรวจเพื่อจะได้ทราบว่ามีระดับขวัญในแต่ละด้านแตกต่างกันหรือไม่

2.5 ศึกษาในพื้นที่ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เช่น ระดับภาคต่าง ๆ เป็นต้น

2.6 ควรจะเก็บรวบรวมข้อมูลโดยส่งทางไปรษณีย์ แทนการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง